

Book Review
Нови издания

АТАНАС ДАЛЧЕВ – МЕЖДУ РЕМКЕАНСТВОТО И ИНТУИТИВИЗМА

Георги Белогашев

Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“

Монографията на Димитър Цацов „Principium individuationis. Атанас Далчев – поетичният вариант на презентационизма“ (издателство „Проектория“, 2014) е опит да се погледне към мисловността на Атанас Далчев не от литературнокритична, а от философска гледна точка. Един от основните въпроси, на който се търси отговор, е дали философските пластове, на които се основават акцентите върху предметността в поетичното и литературнокритично творчество на поета, могат да се сведат до философемите на ремкеанството, каквато е интерпретацията на литературния критик Б. Дакова, или то трябва да се положи в по-широки хоризанти. Специално се уточнява, че предметността е само част, аспект от тази битийна определеност, в която е включен и човекът със своята палитра от интенционални актове.

Основният извод на Д. Цацов е, че идейно-поетичният свят на Далчев е много по-близо до интуитивизма на Н. Лоски, а не до основнонаучната философия (ремкеанството) на Ремке-Михалчев, защото смисловата топлина, която се излъчва от философията на руския философ, е екзистенциално по-близка до чувствителността на Далчев и по тази причина той отхвърля студения рационализъм на ремкеанството.

За да аргументира или по-скоро да предложи съображения към тази интерпретация, авторът очертава общите смислови хоризонти, в които полага идеите на А. Далчев. Първата част е посветена на т.нар. онтологически обрат във философията и по-специално т.нар. презентационизъм – една основна тенденция в англо-американската, западноевропейската, руската и българската философска традиция в началото на XX век. Специално се посочват общите и различните особености на основнонаучната философия на Ремке-Михалчев и интуитивизмът на руския философ Н. Лоски. Освен това се шрихираат и типологично сходни явления в изкуството, подчинени на предметността – акмеизмът в Русия, Neue Sachlichkeit в Германия и реализмът като съдба в България.

Втората част се състои от шест параграфа: 1. „Червен бе залезът като домат“; 2. Трамваят като катадневна дума; 3. Вмислената описателност; 4. Мъртвата поезия; 5. Близо до земята; 6. Научи ме, Господи велик, да живея като всички хора. Съдържателният анализ е свързан с контекстите на употреба на даденото, мястото като централна категория в Основнонаучната философска школа и проекциите в поезията на Далчев, търсят се основанията за твърдението на българския поет, че дори чувствата се намират на предмета, холизмът, защита на наивния реализъм или в терминологията на Далчев „влечението му простото и обикновеното“; намират се основанията за характерната за мисловния свят на Далчев „вмислена описателност“ и по-точно в сходството между него и Хусерл – „У мене мисленето е било винаги свързано със зрението: аз като че виждам мислите си“ (Далчев). Много по-рано същото споделя и Хусерл, който, като чете текстовете на древногръцките философи, отбелязва на полето „Das habe ich angeschaut“ (Това го видях) и др. Специално се посочват онези полета, в които Далчев е много по-близко до интуитивизма, отколкото до ремкеанството.

Общото заключение на Д. Цацов е, че поетичният вариант на презентационизма, осъществен от Далчев, е нов шрих към онтологизма. Фундаменталният копнеж на българския поет е „описание“ на т.нар. причастност в смисъла на Платон, което означава, че вещите са така устроени, както са, чрез това, че тяхното устройство, първично и абсолютно, е това на съществуващи сами по себе си праобрази, според които вещите са били изградени в началото, но не във времеви аспект, а разбирано като субстанциалност. Ето защо тежестта на онтологичното в поезията на Далчев е онова, което може да удържи априоризма близо до земята и да го предпази от спекулативния полет на мисловната фантазия.

„Близо до земята“, като призив, може да се конкретизира, като се каже, че онтологизмът в презентационизма е това, което ни дава възможността нескритостта на биващото да бъде непосредствено схваната. Именно в поетичното се осъществява генеративният синтез на ейдос и логос. Ако Далчев чува гласа на вещите и ни го предава чрез поезията, то Хайдегер е онзи, които схваща този глас фундаментално онтологически и това е изразено несравнимо с „разказа“ му за картината на Ван Гог, на която са изобразени селски обувки: „Чифт селски обувки и нищо повече. И все пак. От тъмния отвор на събутите обувки ни гледа втрещено мъката на стъпките в усилена работа. В спечената тежест на обувките застива бавният ход през просналите се и винаги еднакви бразди на нивата, над която се носи суровият вятър. По кожата им лежи влагата и плодородието на земята. Под подметките се промъква самотността на пътя в полето, пресичащ припадащата вечер. В обувките шепти глухият повик на земята, тихият дар на зрялото зърно и необяснимата спокойна тъга в пустинната угар на зимното поле. От тази вещ, прости селски обувки, струи

смиреният страх на сигурността на хляба, безмълвната радост от победената нужда, тревожното очакване на идващото раждане и трепетът от витаещата смърт. На земята принадлежи тази вещ и е приютена в света на селянката. Из тази приютена при-над-лежност кълни към своето спокойствие вещаещата вещ“ (Хайдегер).

Монографията не само обогатява съществуващите интерпретации на творчеството на Атанас Далчев, но и демонстрира ефективността на философския подход към не така типични проблемни полета.

ATANAS DALCHEV - BETWEEN REHMKEANISM AND INTUITIVISION

✉ **Dr. Georgi Belogashev, Assist. Prof.**

Department „History of Philosophy“

St. Cyril and St. Methodius University of Veliko Tarnovo

E-mail: georgi.belogashev@gmail.com